

KIRSTI LAITINEN

Yliopistonlehtori, FaT
Farmasian laitos, Itä-Suomen yliopisto

MARI RONKAINEN

Farmaseutti, proviisoriopiskelija
Itä-Suomen yliopiston apteekki

MARI TUULI KORHONEN

Sairaanhoitaja
Terve Kuopio -kioski, Kuopion kaupunki

ANJA PAASISALO

Terveydenhoitaja
Terve Kuopio -kioski, Kuopion kaupunki

Lääkeongelma voidaan tunnistaa TERVEYSKIOSKILLA

Terve Kuopio -kioski on perusterveydenhuollon matalan kynnyksen toimipiste. Kioskilla tehtävä lääkehoidon kartoitus ja siihen liittyvä lääkeneuvonta sekä elämäntapaohjeistus voi ennaltaehkäistä vakavien lääkeongelmien syntyminen.

Terve Kuopio -kioski on maksuton ja ilman ajanvarausta toimiva perusterveydenhuollon toimipiste, jossa painotetaan ennaltaehkäisevää asiakaslähetöistä toimintaa. Kioskista on mahdollista saada terveysneuvontaa, palveluohjausta, pienimuotoisia mittauksia ja toimintakykyarvioita. Tarvittaessa asiakas ohjataan jatkotoimiin.

Kioskin työntekijöitä ovat terveydenhoitaja, sairaanhoitaja sekä fysioterapeutti. Terve Kuopio -kioskissa on myös monialaista toimintaa kolmannen sektorin toimijoiden ja alueen oppilaitosten kanssa. Muun muassa farmasian opiskelijat pääsevät harjoittelemaan moniammatillista työskentelyä.

Suomessa ensimmäiset terveystioskikokeilut aloitettiin Ylöjärvellä 2009 ja Lahdessa 2010. Terveystioskitointia on myös Helsingissä, Kotkassa, Orimattilassa ja Haminassa. Malli perustuu yhdysvaltalaiseen retail clinic -konseptiin, jossa hoitajatasoiset palvelut tuodaan lähelle asiakkaita, esimerkiksi kauppakeskuksiin.

Suomessa ensimmäisten terveystioskien roolia perusterveydenhuollossa on tutkittu. Asiakkaat ovat olleet palveluihin tyytyväisiä, ja käyntitavoitteet ovat niissä ylittyneet. Arviolta 15 % asiakkaista olisi ilman kioskia ohjautunut lääkärin vastaanotolle. Kevyt organisaatiorakenne mahdollistaa joustavan toiminnan ja kustannustehokkaan palvelujen tuottamisen.

Farmaseuttinen osaaminen käyttöön

Tyypillinen terveystioskin asiakas on ikäihminen, jonka käynnin syynä on terveydentilan arviointi, kuten verenpaineen mittaus. Lääkehoidolla on keskeinen rooli iäkkään potilaan hoidossa. Potilaan lääkitystiedot ovat usein kuitenkin puutteellisia, eri hoitopaikkojen tietojärjestelmiä ei pystytä hyödyntämään eikä kokonaislääkitys ole oikein kenenkään hallinnassa.

Farmaseuttista osaamista tarvitaan lääkehoidon arvioinnissa, ja sitä kannattaisikin hyödyntää perusterveydenhuollon moniammatillisissa tiimeissä. Tämä

vastaisi myös sosiaali- ja terveysministeriön Toimiva terveyskeskus -toimenpideohjelman asettamiin haasteisiin.

Toimenpideohjelman mukaan käyttöön tulisi ottaa uusia moniammatillisia toimintamalleja, kuten matalan kynnyksen toimipisteitä ja lääkealan osaajien ottamista mukaan potilaan lääkehoidon järjestämiseen. Tätä voisi toteuttaa esimerkiksi palvelumallilla, jossa terveyskeskus tilaa lääkehoidon arviointipalvelua avoapteekeilta, joissa työskentelee erityispätevyuden omaavia farmasian asiantuntijoita. Toimenpideohjelma korostaa myös ehkäisevän työn ja terveyden edistämisen merkitystä.

Potilasesimerkki

Potilasesimerkkimme valaisee, kuinka lääkehoidon kartoittamisen perusteella tehdyt pienetkin muutokset ja yksikertaiset ohjeet voivat merkittävästi kohentaa potilaan terveydentilaa. 86-vuotias rouva tuli Terve Kuopio -kioskille mittauttamaan verenpainettaan. Hänellä oli verenpainetauti, toistuvia virtsatieinfektioita, rytmihäiriöitä satunnaisesti ja nyt uutena vaivana yli kuukauden kestänyt päänsärky.

Hyvinvointikioskille tullessaan rouva oli uupunut ja huonovointinen mutta muuten hyvin ajassa mukana ja terävä. Käytössään hänellä oli verenpaine- ja sydänlääkkeitä sekä estrogeeni paikallisvalmiste limakalvoille, yhteensä kahdeksan lääkettä.

Korkeiden verenpainearvojen (180/88) vuoksi sairaanhoitaja tarkisti potilastietojärjestelmästä asiakkaan aiemmat mittaukselliset tulokset sekä käytössä olevat lääkkeet. Verenpaineesa oli ollut heittelyä, joten sairaanhoitaja pyysi farmaseuttia (kioskilla harjoittelemassa ollut proviisoriopiskelijä) arvioimaan rouvan lääkkeiden käyttöä.

Asiakasta haastateltiin lääkityksen kartoitukseen kehitetyn lomakkeen avulla. Haastattelussa ilmeni, että rouva oli hyvin lääkevästainen eikä käyttänyt hänelle määrättyjä lääkkeitä ohjeiden mukaan. Esimerkiksi verenpainelääkettä hän käytti vähemmän kuin omalääkäri

oli määrännyt, ja limakalvojen paikallishoitoon käytettävä lääke oli käytössä vain silloin tällöin. Lisäksi hän oli lopettanut yhden sydänlääkkeen omatoimisesti. Ilmeni myös, että omalääkäriin sijainen oli määrännyt hänelle univaikeuksiin ja tuskastuneeseen oloon diatsepaamia, josta oli aiheutunut aamuun kestävää tokkuraisuutta.

Asiakasta neuvottiin käyttämään lääkkeitä hänelle määrätyn annosohjeen mukaisesti, ja hänelle kerrottiin diatsepaamin sopimattomuudesta iäkkäälle henkilölle. Häntä kehoitettiin myös karsimaan kesällä ruokavalioon tulleita suolaisia välipaloja (silliä, suolakurkkua), joita hän oli alkanut syödä huonoon oloon.

Asiakasta pyydettiin kontrollikäynnille 2 viikon kuluttua. Potilastietojärjestelmään kirjattiin verenpainearvot sekä maininta keskustelusta farmaseutin kanssa.

Asiakkaan tullessa kontrolliin verenpainearvot (148/80) olivat laskeneet ja vointi oli selkeästi parantunut. Rouva oli jättänyt pois suolaiset välipalat ja käyttänyt lääkkeitä annosohjeen mukaisesti. Hän oli nukkunut hyvin, päänsärky oli poissa ja limakalvojen paikallishoidon säännöllinen käyttö tuntui auttaneen.

Rouva oli enemmän kuin kiitollinen saamistaan ohjeista ja terveydentilan seurannasta. Hän oli myös tyytyväinen siihen, että näin pienillä muutoksilla hänen vointinsa koheni eikä lääkärissä käyntiä tarvittu. ■

Kirjallisuutta

Kork AA, ym. Terveyskioskikokeilut – jotain uutta, jotain vanhaa. Suom Lääkäril 2013; 68: 1581–6.

Mäntylä A, ym. Lääkkeiden käytön haasteet – ratkaisuja moniammatillisilta tiimeiltä ja kansalliselta verkostolta. Sic! 2013; 3(2): 42–5.

Pande S, ym. The effect of pharmacist-provided non-dipensing services on patient outcomes, health service utilisation and costs in low- and middle-income countries. Cochrane Database of Systematic Reviews 2013, Issue 2.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Toimiva terveyskeskus -toimenpideohjelma. www.stm.fi.

Terve Kuopio -kioskin toiminta on osa Hyvinvointikioski-hanketta, jota rahoittavat muun muassa Pohjois-Savon liitto, Euroopan aluekehitysrahasto ja Kuopion kaupunki. Hankkeessa ovat mukana myös Hyvinvointi Ankkuri Varkaudessa ja Hyvinvointi Ote -matkailuauto Ylä-Savon SOTE-kuntayhtymässä.

Hankkeen tavoitteena on luoda kansalaisille hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä julkisia matalan kynnyksen monipalvelupisteitä. Lisäksi tavoitteena on kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen sekä palvelujen saatavuuden parantaminen.